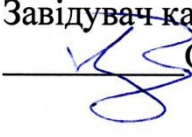

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра історії України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри історії України

Олександр ЗАВАЛЬНЮК

26 серпня 2025 р

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія та культура України

для підготовки фахівців *першого (бакалаврського) рівня вищої освіти*

за освітньою професійною програмою *Політологія*
спеціальності *С2 Політологія*

галузі знань *С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини*

мова навчання *українська*

2025 -2026 навчальний рік

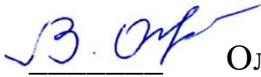
Розробники програми:

Сергій Олійник, кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії України

Ухвалено на засіданні кафедри історії України

Протокол № 16 від 26 серпня 2025 року

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньої програм Ольга ВІННИЧУК

Зміст робочої програми навчальної дисципліни

1. Мета вивчення навчальної дисципліни: полягає у формуванні у студентів неісторичних спеціальностей цілісних, системних знань про основні політичні, соціально-економічні, культурні події, явища та процеси минулого, діяльність видатних історичних діячів у різні періоди вітчизняної історії; вміння їх аналізувати, узагальнювати, виділяти основні тенденції і закономірності перебігу історичних подій, виявляти причинно-наслідкові зв'язки; уміти критично оцінювати історичні факти та діяльність осіб; володіти науковою термінологією й користуватися нею; розглядати суспільні явища в розвитку і конкретно-історичних умовах.

Основні завдання вивчення дисципліни «Історія та культура України» є:

- розкрити наукову періодизацію історії України, зміст основних періодів
- української історії, визначальні події та явища, при цьому виважено
- підходити до оцінок історичних подій;
- вивчити особливості формування та розвитку національного
- державотворення, значення боротьби українського народу за її
- відродження та збереження основні напрямки розбудови української
- суверенної держави;
- висвітлити історію соціально-економічного та політичного розвитку
- України, стан сучасного розвитку та перспективи ринкової трансформації
- економіки України;
- визначити роль і місце в історії України видатних історичних осіб;
- показати роль української держави в системі міжнародних відносин;

2. Обсяг дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	Характеристика навчальної дисципліни
	денна форма здобуття вищої освіти	заочна форма здобуття вищої освіти
Рік навчання	2025-2026	2025-2026
Семестр вивчення	2	1-2
Кількість кредитів ЄКТС	5	5
Загальний обсяг годин	150	150
Кількість годин навчальних занять	50	20
Лекційні заняття	30	12
Семінарські заняття	20	8
Самостійна та індивідуальна робота	100	130
Форма підсумкового контролю	екзамен	екзамен

3. Статус дисципліни. Навчальна дисципліна належить до обов'язкових освітніх компонентів професійної підготовки.

4. Передумови для вивчення дисципліни:

Методика вивчення дисципліни передбачає врахування того факту, що здобувачі вищої освіти вже опановували основні компоненти курсу «Історія України» в ході здобуття базової освіти.

5. Програмні компетентності навчання

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки.

Загальні компетентності:

ЗК 07. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі історії, культури та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій; використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (СК):

СК01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

СК02. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

СК 03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

СК06. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

СК 07. Здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності

СК 09. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців.

6. Очікувані результати навчання з дисципліни відповідно до ОП:

Програмні результати навчання:

ПРН 07. Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення.

7. Методи навчання: лекція, розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, диспут, робота за підручниками, посібниками, опублікованими документами і матеріалами та іншими джерелами інформації, робота з інтернет публікаціями та матеріалами вебсайтів, спостереження, робота за таблицями, аудіодемонстрація, створення й демонстрування презентацій, завдання (усні, письмові, творчі, проблемні, ситуативні та ін.), мінідослідження проблем з історії та культури України, рецензування / анотації наукових статей та ін).

8. **Засобами діагностики** результатів навчання є опитування, виконання завдань для семінарських занять, тести, самостійна робота, модульна контрольна робота, екзамен, зокрема із використанням модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle та ін.

9. Програма навчальної дисципліни

Денна форма здобуття вищої освіти

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		Лекційні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
Тема 1. Вступ до курсу «Історія та культура України»	4	2	-	-	2	-
Тема 2. Первісне суспільство та перші державні утворення на території України	9	2	-	-	7	-
Тема 3. Київська держава Королівство Руське (Галицько-Волинська держава)	16	4	4	-	8	-
Тема 4. Українські землі в XIV – XVI ст.	12	2	3	-	7	-
Тема 5. Українська національна революція XVII ст.	11	2	2	-	7	-
Тема 6. Україна наприкінці XVII – у XVIII ст. Гетьманщина	10	2	1	-	7	-
Тема 7. Українські землі в складі Російської та Австро-Угорської імперій	12	2	2	-	8	-
Тема 8. Україна в період Першої світової війни та революції 1917-1921 рр.	13	4	1	-	8	-
Тема 9. Україна у міжвоєнний період (20-30-ті рр. XX ст.)	11	2	1	-	8	-
Тема 10. Україна в роки Другої світової війни.	12	2	2	-	8	-
Тема 11. Українська РСР у 1945-1991 рр.	14	2	2	-	10	-
Тема 12. Україна у добу державної незалежності	14	2	2	-	10	-
Тема 13. Російсько-українська війна	12	2			10	
Разом за змістовий модуль	140	30	20			
Разом годин	150	30	20	-	100	-

Заочна форма здобуття вищої освіти

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		Лекційні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
Тема 1. Вступ до курсу «Історія та культура України»	4	2	-	-	2	-
Тема 2. Первісне суспільство та перші державні утворення на території України	9		-	-	9	-
Тема 3. Київська держава Королівство Руське (Галицько-Волинська держава)	16	2	2	-	12	-
Тема 4. Українські землі в XIV – XVI ст.	12		2	-	10	-
Тема 5. Українська національна революція XVII ст.	13	2		-	11	-
Тема 6. Україна наприкінці XVII – у XVIII ст. Гетьманщина	10			-	10	-
Тема 7. Українські землі в складі Російської та Австро-Угорської імперій	12			-	12	-
Тема 8. Україна в період Першої світової війни та революції 1917-1921 рр.	15	2	2	-	11	-
Тема 9. Україна у міжвоєнний період (20-30-ті рр. XX ст.)	10			-	10	-
Тема 10. Україна в роки Другої світової війни.	12			-	12	-
Тема 11. Українська РСР у 1945-1991 рр.	11			-	11	-
Тема 12. Україна у добу державної незалежності	14	2	2	-	10	-
Тема 13. Російсько-українська війна	12	2			10	
Разом за змістовий модуль	150	30	20		130	
Разом годин	150	12	8	-	130	-

Тематика лекційних занять

	Тема лекції	К-сть годин	План лекції
1	Вступ до курсу «Історія та культура України»	2	1. Історія як наука. Методологічна основа курсу «Історія та культура України». 2. Періодизація історії України. 3. Характеристика джерел та історіографія. 4. Огляд навчальних посібників та довідкової літератури
2	Первісне суспільство	2	1. Початок формування людської цивілізації на території

	та перші державні утворення на території України		України. Трипільська культура. 2. Світ кочівників (кіммерійці, скіфи, сармати). 3. Грецькі міста-держави Північного Причорномор'я. 4. Східні слов'яни.
3	Київська держава. Королівство Руське (Галицько-Волинська держава)	4	1. Теорії походження, передумова та причини утворення Київської держави. 2. Соціально-економічний та політичний устрій. 2. Консолідація земель Волині та Галичини: утворення Галицько-Волинської держави. 3. Боротьба руських князів проти монголо-татарських завойовників. 4. Культура Київської та Галицько-Волинської держав 5. Історичне значення Київської та Галицько-Волинської держав
4	Українські землі в XIV – XVI ст.	2	1. Литовсько-руська доба української історії 2. Українські землі під владою Польщі, кримського ханства та Московської держави. 3. Люблінська та Берестейська унії. 4. Соціальний устрій та господарське життя. 5. Розвиток культури
5	Українська національна революція XVII ст.	2	1. Передумови та причини революції. 2. Типологія, характер, завдання та рушійні сили революції. 3. Хронологічні межі, періодизація революції та основні віхи революції. 4. Причини поразки та значення національної революції.
6	Наддніпрянська Україна наприкінці XVII – у XVIII ст. Гетьманщина	2	1. Територіально-політичний устрій Наддніпрянської України наприкінці XVII – XVIII ст. 2. Антиукраїнська політика російського царизму. Ліквідація Гетьманщини та автономії України. 3. Соціально-економічний розвиток українських земель наприкінці XVII – у XVIII ст. 4. Включення до Росії Причорномор'я, Криму і Правобережної України. 5. Культурне життя на українських землях
7	Українські землі в складі Російської та Австро-Угорської імперій	2	1. Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель у першій половині XIX ст. 2. Соціально-економічний розвиток українських земель у складі двох імперій у першій половині XIX ст. 3. Наддніпрянська Україна в системі міжнародних відносин першої половини XIX ст. 4. Суспільно-політичні рухи першої половини XIX ст. 5. Реформи 60-х рр. та їх вплив на соціально-економічний розвиток України. 6. Суспільно-політичні рухи в Україні в другій пол. XIX – поч. XX ст. Утворення партій. 7. Україна на рубежі XIX-XX ст. Революційні події 1905-1907 рр. Столипінська реформа.
8	Україна в період Першої світової війни та революції 1917-1921 рр.	4	1. Україна в Першій світовій війні. 2. Утворення та діяльність Української Центральної Ради. 3. Українська Держава гетьмана П. Скоропадського. 4. Директорія УНР. 5. Уроки та історичне значення боротьби за українську державність в 1917- 1921 рр.
9	Україна в міжвоєнний період (20-30-і роки XX ст.)	2	1. Внутрішньо та зовнішньополітичне становище радянської України в 1920- на початку 1921 рр. Політика “воєнного комунізму”. 2. Запровадження НЕПу та його особливості в Україні.

			3. Входження України до СРСР. 4. Громадсько-політичне життя та соціальні зміни. Сталінські репресії. 5. Сталінська індустріалізація та колективізація. Голодомор 1932-1933 рр. 6. Карпатська Україна
10	Україна в роки Другої світової війни	2	1.Пакт Ріббентропа-Молотова. Включення західно-українських земель до складу УРСР. 2.Окупація України військами нацистської Німеччини та її союзниками. 3. Визволення України від німецьких окупантів. 4. Втрати України у роки війни. 5.Внесок українського народу в розгром гітлерівської Німеччини
11	Українська РСР у 1945-1991 рр.	2	1.Післявоєнна відбудова і розвиток України в 1945 – на початку 1950-х рр. 2.Хрущовська “відлига”. 3.Криза командно-адміністративної системи. 4.УРСР і перебудова. Формування передумов незалежності.
12	Україна в добу державної незалежності	2	1. Проголошення незалежності України. 2. Українське державотворення кінця XX – початку XXI ст. 3. Прийняття Конституції України 1996 р. Конституційний процес. 4. Суспільно-політичні процеси 2013-2021 рр. 5. Культурне життя України в умовах незалежності.
13	Російсько-українська війна XXI ст.	2	1. Історичні передумови російсько-української війни. 2. Початок неоголошеної війни. Анексія Росією Криму. 3. АТО. ООС. 4. Протистояння повномасштабній російській агресії у 2022-2024 рр.

Тематика семінарських завдань

	Тема семінару	К-сть годин	План семінару
1	Русь-Україна (Київська держава) в період розквіту та феодальної роздробленості	2	1. Перші київські князі. Їх внутрішня і зовнішня політика. 2. Прихід до влади Володимира Святославовича. Його реформи. Боротьба з кочівниками, військові походи. 3. Київська держава в епоху Ярослава Мудрого. Його внутрішня і зовнішня політика. 4. Київська держава в часи феодальної роздробленості. 5. Відновлення могутності Київської держави за Володимира Мономаха та Мстислава Великого.
2	Культура Київської держави та королівства Руського (Галицько-Волинської держави)	2	1. Язичницькі вірування східнослов'янських племен. 2. Релігійні реформи Володимира Великого. Православна церква в суспільно-політичних та соціально-економічних процесах. 3. Освіта, писемність, література і фольклор. 4. Архітектура і мистецтво. 5. Культура Галицько-Волинської держави. Особливості формування та розвитку.
3	Українське козацтво	2	1. Виникнення українського козацтва (теорії, передумови, причини). 2. Господарське життя козаків. Запорізька Січ. 3. Козацько-селянські повстання кінця XVI ст.

			4. Боротьба українського козацтва з турецько-татарською агресією. Морські походи козаків. Хотинська війна 1621 р. 5. Козацько-селянські повстання 20-30-х рр. XVII ст.
4	Українська національна революція XVII ст.	2	1. Національно-визвольна боротьба українського народу 1648-1652 рр. Формування Української держави. 2. Передумови та зміст українсько-московської угоди 1654 р. 3. Гетьманування І. Виговського та Ю. Хмельницького. Громадянська війна та її політичні наслідки. Чорна рада 1652 р. 4. Козацька Україна в умовах розколу Гетьманщини. Гетьманування П. Тетері та І. Брюховецького. 5. П.Дорошенко: між трьох вогнів. Андрусівське перемир'я і його наслідки для України.
5	Культурні процеси в Україні другої половини XIV – XVIII ст.	2	1. Культура України другої половини XIV – початку другої половини XVII ст. а) європейська культура епохи Відродження і гуманісти походження; б) виникнення в Україні братств та їх роль у національно-культурному піднесенні кінця XVI – початку XVII ст. Острозька академія (колегіум); в) винайдення й поширення на українських землях друкарства; г) українська література і суспільно-політичні процеси, пов'язані з боротьбою проти католицизму та унії. 2. Особливості розвитку української культури у XVII-XVIII ст. а) розвиток освіти. Києво-Могилянська академія; б) досягнення у різних галузях вітчизняної науки; в) література та літописання; г) основні тенденції у розвитку українського мистецтва.
6	Культура України XIX – початку XX ст.	2	1. Умови та причини виникнення процесу національно-культурного відродження у Наддніпрянській Україні. 2. Етапи національно-культурного відродження. 3. Освіта та наука в системі культури. 4. Розвиток літератури, музики і театру. 5. Архітектура та образотворче мистецтво.
7	ЗУНР. Західно-українські землі в 1920-1930-х рр.	2	1. Передумови виникнення держави у Західній Україні. Листопадовий зрив 1918 р. Проголошення ЗУНР. 2. Внутрішня та зовнішня політика ЗУНР. Українсько-польська війна 1918-1919 рр. 3. Суспільно-політичне життя в західноукраїнських землях у 20-30-х рр. XX ст. 4. Особливості соціально-економічного життя в Східній Галичині, Західній Волині, Північній Буковині і Закарпатті. 5. Національно-культурне життя в західноукраїнських землях у 20-30-х рр. XX ст.
8	Нацистський «Новий порядок» та рух опору в Україні	2	1. Встановлення нацистського окупаційного режиму. Новий адміністративно-територіальний поділ. 2. Нацистський «новий порядок». 3. Початок боротьби в тилу ворога. Радянський партизанський та підпільний рух: масштаби та наслідки.

			4. Проголошення відновлення Української держави 30 червня 1941 р. 5. Утворення та діяльність ОУН-УПА.
9	Культура України XX ст.	2	1. Успіхи і прорахунки українізації. Культурні процеси 20-30-х рр. XX ст. 2. Літературні та мистецькі процеси в умовах ідеологічних репресій і хрущовської відлиги. Шістдесятники. 3. Посилення ідеологічного тиску на розвиток науки, культури і освіти в період загострення кризи радянської системи (середина 60-х – перша половина 80-х рр.). 4. Політехнізація і русифікація середньої і вищої школи. Дисидентський рух. 5. Культурні процеси в період перебудови.
10	Україна після проголошення незалежності	2	1. Економічний розвиток України. Проблема виходу із кризи та пошук потрібної моделі. 2. Формування багатопартійності. Український парламентаризм. 3. «Помаранчева» революція 2004 р. 4. Криза української державності у 2013-2014 рр. Революція Гідності. 5. Зовнішньополітичні орієнтири. Євроінтеграція. 6. Протистояння російській агресії. Екзистенціальний виклик.

Самостійна робота

Поряд з аудиторними заняттями, згідно програми дисципліни, передбачається самостійна робота студентів. Цей вид діяльності суттєво доповнює лекційний курс та семінарські заняття з дисципліни «Історія та культура України». Самостійна робота допоможе здобувачу не лише глибше ознайомитися з курсом, а й систематизувати його. Вона включає два компоненти: 1) опрацювання визначеного переліку питань; 2) виконання індивідуального завдання у формі доповіді-презентації.

Питання, винесені на самостійне опрацювання:

<i>Тема 1.</i> Вступ до курсу «Історія та культура України»	Проблема періодизації історії України
<i>Тема 2.</i> Первісне суспільство та перші державні утворення на території України	Боспорське царство. Існування на території України об'єднання готів і гунів
<i>Тема 3.</i> Київська держава. Королівство Руське (Галицько-Волинська держава)	Організація політичної влади на Русі. Галицька Русь за нащадків Данила Романовича
<i>Тема 4.</i> Українські землі в XIV – XVI ст.	Боротьба за Галицьку спадщину. Кримське ханство: утворення та внутрішня і зовнішня політика. Закарпаття під владою Угорщини. Магдебурзьке право.

<i>Тема 5. Українська Національна революція XVII ст</i>	Геополітична складова будівництва Українсько держави-Гетьманщини в часи революції XVII ст.
<i>Тема 6 Україна наприкінці XVII – у XVIII ст. Гетьманщина</i>	Збройна боротьба народних мас Правобережжя і Галичини за національне і соціальне визволення у XVIII ст. Конституція Пилипа Орлика. Український філософ Г. Сковорода.
<i>Тема 7. Українські землі в складі Російської та Австро-Угорської імперій</i>	Інвентарна реформа на Правобережній Україні. Польські повстання XIX ст. на Правобережжі. «Азбучна війна». Українське козацтво після ліквідації Запорізької Січі
<i>Тема 8. Україна в період Першої світової війни та революції 1917-1921 рр.</i>	Українські січові стрільці: створення та бойовий шлях. Кримське питання в політиці українських урядів. Розвиток освіти, науки і мистецтва в часи революції 1917-1921 рр. Зимові походи.
<i>Тема 9. Україна в міжвоєнний період</i>	Утвердження радянського тоталітарного режиму в Україні. Розстріляне відродження. Національно-комуністичні ідеї (волобуївщина, шумськизм, хвильовизм).
<i>Тема 10. Україна в роки Другої світової війни</i>	Внесок України в перемогу над нацизмом і фашизмом. Українська культура в роки німецько-радянської війни.
<i>Тема 11. Українська РСР у 1945-1991 рр.</i>	Українські дисиденти. Український правозахисний рух. Українська складова політики перебудови в СРСР.
<i>Тема 12. Україна в добу державної незалежності</i>	Культурні процеси в незалежній Україні. Вибірчі кампанії в Україні кінця 90-х рр. XX ст. – початку XXI ст.
<i>Тема 13. Російсько-українська війна XXI ст.</i>	Протистояння російській агресії. Неоголошена війна

Теми доповідей-презентацій (ІНДЗ):

1. Початок формування людської цивілізації на території України.
2. Суспільний та господарський уклад носіїв трипільської культури.
3. Культура грецьких міст держав Північного Причорномор'я.
4. Боспорське царство в історії України.
5. Скіфсько-перська війна.
6. Суспільний та господарський устрій східних слов'ян.
7. Київська Держава і кочівники.
8. Данило Галицький: політичний портрет.
9. Культура України другої половини XVII ст. – першої половини XVIII ст.
10. Богдан Хмельницький - видатний політик і полководець, творець Української козацької держави.
11. Чорна рада 1663 р.
12. Збройна боротьба народних мас Правобережжя і Галичини за національне і соціальне визволення у XVIII ст.
13. Українське козацтво після ліквідації Запорізької Січі.
14. П.Орлик і перша Конституція України.
15. Україна і франко-російська війна 1812 р.
16. Декабристський рух в Україні.
17. Соціально-економічний розвиток України в першій половині XIX ст.
18. Соціально-економічний розвиток України в другій половині XIX ст.
19. Національно-духовне піднесення в західноукраїнських землях в першій половині XIX ст.
20. Наддніпрянська Україна в системі міжнародних відносин XIX ст.
21. Революція 1848 – 1849 рр. в Західній Україні.

22. Реформи 1860-1870 х рр. і Україна.
23. Включення західноукраїнських земель до складу Австрії. Реформи Марії Терезії і Франца Йосипа.
24. Національна політика російського царизму щодо України в другій половині XIX ст.
25. Наддніпрянська Україна в 1907-1914 рр. Столипінська реформа.
26. Наддніпрянські та Західноукраїнські партії та громадськість в Першій світовій війні.
27. Україна в планах Антанти та Троїстого союзу.
28. Перша війна УНР з радянською Росією.
29. «Кам'янецька доба» Директорії УНР.
30. Утворення СРСР і Україна.
31. Література та мистецтво в умовах українізації 1920-х рр.
32. Коренізація національних меншин в УСРР.
33. Релігійна політика радянської влади в Україні у міжвоєнний період.
34. Економічний розвиток та соціальне становище в західноукраїнських землях в 20-30-х рр. XX ст.
35. «Українське питання» напередодні Другої світової війни. Пакт Ріббентропа-Молотова.
36. Гітлерівська влада і фольксдойче в Україні.
37. Поліська січ Бульби-Боровця.
38. Окупаційна політика Румунії в Україні в роки Другої світової війни.
39. Радянізація західноукраїнських земель в повоєнний період.
40. Суспільно-політичні процеси в УРСР у повоєнні роки.
41. УРСР в міжнародних відносинах.
42. Розвиток економічної та політичної кризи в СРСР у 1970 – 1980-х рр.
43. Дисидентський рух в Україні.
44. Перебудова в СРСР та створення передумов для здобуття Україною незалежності.
45. Формування багатопартійної системи в Україні.
46. Народний Рух України.

10.Форми поточного та підсумкового контролю.

Форми поточного контролю: *під час семінарських занять*: опитування (індивідуальне, фронтальне) з теми семінарського заняття, перевірка виконаного реферату, *контроль за самостійною роботою* (співбесіда, перевірка рефератів).

Форма модульного контролю: модульна контрольна робота (письмова робота).

Форма підсумкового контролю: екзамен.

11.Критерії оцінювання результатів навчання

Поточний контроль	Модульна контрольна робота	Самостійна робота	ІНДЗ	Екзамен	Підсумкова оцінка
20 балів	30 бали	5 балів	5 балів	40 балів	100 балів

Критерії оцінювання семінарського заняття.

Поточний контроль проводиться з метою перевірки рівня підготовки здобувачів вищої освіти за визначеною темою; забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами вищої освіти, управління навчальною мотивацією здобувачів.

Оцінювання на семінарських заняттях відбувається за 12 бальною системою відповідно до критеріїв визначених «Положенням про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка». Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях рівний 12.

Відповіді студентів на практичних заняттях оцінюються за 12-бальною системою за наступними критеріями:

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
	2	Здобувач вищої освіти мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
	3	Здобувач вищої освіти намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
Середній (репродуктивний)	4	Здобувач вищої освіти володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його, провести за зразком розрахунки; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
	5	Здобувач вищої освіти знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але окремі висновки не логічні, не послідовні. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
	6	Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події,

		ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
Достатній (алгоритмічно дієвий)	7	Здобувач вищої освіти правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; скласти таблиці, схеми. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	8	Знання здобувачем вищої освіти досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	9	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Високий (творчо- професійний)	10	Здобувач вищої освіти володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	11	Здобувач вищої освіти володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні явища,

		процеси; займає активну життєву позицію. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	12	Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.

Якщо здобувач вищої освіти не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0,1,2,3, отримані на навчальних заняттях, не виконав модульної контрольної роботи (МКР), завдання самостійної та індивідуальної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю.

Пропущені заняття здобувач вищої освіти має обов'язково відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за семінарські заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Здобувачу вищої освіти, який не виконав поточних домашніх завдань, не підготувався до навчальних занять, в журнал обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів.

Здобувач вищої освіти, знання, уміння і навички якого на навчальних заняттях за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався до цих занять і має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Поточну заборгованість, пов'язану з невідповідністю або недостатньою підготовленістю до навчальних занять, здобувач вищої освіти повинен ліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Рейтингова оцінка у балах знань, умінь і навичок здобувача на навчальних заняттях з навчального (змістового) модуля обчислюється після проведення цих занять та ліквідації ним поточної заборгованості, пов'язаної з пропусками занять, невідповідністю або недостатньою підготовленістю до них відповідно до «Положення про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (зі змінами та доповненнями)» (<https://cutt.ly/mL Tb6am>).

Оцінювання самостійної роботи (5 балів)

Контроль за самостійною роботою відбувається під час консультацій.

Оцінювання визначеного переліку питань здійснюється за 5-бальною системою оцінювання. Дозволяється захист питань самостійного опрацювання у формі колоквіуму (усно). Успішно виконана самостійна робота вважається, якщо студент отримав рейтинговий бал не менший 60% від загальної кількості балів, виділених на неї, тобто не менше як 3 бали.

Критерії оцінювання

5 балів	Зміст відповідей відповідає проблемам завдань; повнота розкриття завдань; розкриття ключових аспектів завдань. Виконані завдання чітко структуровані. Текст не містить граматичних помилок. Матеріал завдань представлено у повній та закінченій формі.
4 бали	Зміст відповідей відповідає проблемам завдань; зміст їх відповідає суті завдань, якісно і логічно розкритих але не завжди у достатньо повній формі. Виконані завдання чітко структуровані, текст не містить граматичних помилок. Матеріал завдань частково або не завжди закінчено.
3 бали	Зміст відповідей не зовсім відповідає суті визначеним завданням; відносно якісно і логічно розкритих але не завжди у достатньо повній формі; не повне розкриття ключових питань; не усі питання опрацьовано. У тексті зустрічаються граматичні помилки та неточності. Матеріал завдань частковий або не завжди закінчений.
2-0 балів (не зараховано)	Студент допускає грубі помилки при виконанні роботи. Не розуміє сутність її виконання. Не може розкрити та обґрунтувати поставлені питання. Студент не здатен захистити виконані завдання.

Оцінювання виконання ІНДЗ у формі доповіді-презентації оцінюється в 5 балів. Максимальна оцінка – 5 балів, максимально у 5 балів, мінімально допустима кількість балів – 3.

Критерії оцінювання

5 балів	Зміст доповіді відповідає обраній для дослідження темі. Студент вийшов на високий рівень теоретичних узагальнень, провів детальний аналіз явищ і процесів у досліджуваному об'єкті. Студентом повністю розкритий зміст роботи. На основі проведених досліджень та облікових робіт зроблені ґрунтовні висновки, узагальнення.
4 бали	Зміст доповіді відповідає обраній для дослідження темі, містить всі необхідні структурні компоненти. У презентованій роботі допущені неточності в теоретичному узагальненні матеріалу. На основі проведеного дослідження зроблені висновки.
3 бали	Зміст доповіді відповідає обраній для дослідження темі, однак відсутній послідовний логічний взаємозв'язок між структурними елементами та алгоритм розв'язання поставленої проблеми. У презентованій роботі наявний стислий аналіз явищ і процесів на досліджуваному об'єкті, але прослідковуються проблеми в узагальненні матеріалу. На основі проведених досліджень та облікових робіт не чітко зроблені або й відсутні висновки.
2-0 балів (не зараховано)	Зміст доповіді не відповідає обраній для дослідження темі. У презентованій роботі наведені дані, що суперечать обраному джерелу. Нерозкритими залишаються поставлені у роботі завдання.

Оцінювання модульної контрольної роботи (30 балів)

Після вивчення усього матеріалу здобувачі вищої освіти пишуть модульну контрольну роботу.

Модульна контрольна робота виконується у письмовій формі (у вигляді відповідей на три питання). До її написання допускаються усі студенти. Здобувачі вищої освіти, які за результатами виконання модульних контрольних робіт отримали рейтинговий бал менший 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для виконання або не виконали завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

Модульна контрольна робота складається із 3 питань, які оцінюються по 10 балів.

З дисципліни «Історія та культура України» здобувачі пишуть одну модульну контрольну роботу.

Критерії оцінювання

Шкала ECTS	Бали	Критерії оцінювання
«відмінно»	9-10 балів	Здобувач вищої освіти у відповідях на питання демонструє глибокі знання, повною мірою володіє матеріалом, що дозволяє виявляти розуміння змісту предмету, його основних положень, категоріального апарату тощо, може обґрунтовувати свої судження, аргументуючи правильну відповідь, логічно та послідовно формулює текст відповіді на поставлене завдання.
«добре»	7-8 балів	Результати відповідей здобувача вищої освіти відповідають тим самим вимогам, що й для оцінки «відмінно», але при цьому здобувач допускає певні неточності та незначні помилки. Здобувач володіє матеріалом, правильно відповідаючи на поставлені завдання, логічно формулює відповіді, намагаючись аргументувати їх.
«задовільно»	6 балів	Відповіді здобувача вищої освіти на питання дозволяють виявити знання і розуміння основних положень предмета, певне володіння категоріальним апаратом, проте характеризуються фрагментарністю, відсутністю повноти та аргументованості. Здобувач допускає помилки при відповідях на питання, не вміє достатньо обґрунтувати свої судження.
«незадовільно»	5-0 балів (не зараховано)	Відповіді здобувача вищої освіти на питання не виявили знань та розуміння основних положень предмета, що спричинило значну кількість помилок або, взагалі, повну/часткову відсутність відповідей. Здобувач не вміє логічно побудувати відповідь, обґрунтовувати свої судження, плутається у розумінні категоріального апарату тощо.

Академічна доброчесність. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилок на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. URL: <https://integrity.kpnu.edu.ua/>

Визнання результатів неформальної та (або) інформальної освіти. У випадку, якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та/або

інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно «Порядку визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція)», зокрема, якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі). URL:

<https://drive.google.com/file/d/19GCSM3y-K496gs8RQJp0mO9FjUJumB4T/view>

В неформальній освіті:

- закінчення професійних курсів, семінарів або тренінгів, тематика яких відповідає змісту освітнього компоненту (окремій темі);
- підготовка конкурсної наукової роботи;
- призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;
- призове місце на Всеукраїнській студентській олімпіаді;

В інформальній освіті:

- наявність наукової публікації;
- громадська або волонтерська діяльність.

Семестровий екзамен (40 б)

Семестровий екзамен проводиться в формі усного опитування за питаннями екзаменаційного білету. Білет екзамену складається з трьох питань та оцінюється відповідно до таких критеріїв:

Оцінка	Вимоги
«Відмінно» 40-35 балів	Здобувач вищої освіти виявляє глибокі фундаментальні теоретичні знання, повно викладає вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання, розуміє можливість різних тлумачень однієї і тієї ж проблеми, вміє оцінювати аргументи для її доведення, формулює своє бачення проблеми, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтовувати свої судження, застосовувати знання на практиці у нестандартних ситуаціях, наводити необхідні приклади, викладає матеріал логічно, послідовно, вживає мовні засоби відповідно до норм української літературної мови.
«Добре» 34-29 балів	Якщо відповідь студента відповідає тим самим вимогам, що і для оцінки «відмінно», але при цьому студент допускає 1-2 помилки, які сам виправляє, і 1-2 недоліки в послідовності викладу матеріалу та мовному оформленні висловлювання. Студент вміє наводити власні приклади на підтвердження нових думок, може застосовувати вивчений матеріал у стандартних та дещо змінених ситуаціях.
«Задовільно» 28-24 балів	Якщо студент виявляє знання і розуміння основних положень предмета, але викладає матеріал неповно і допускає неточності у визначенні понять; не вміє досить глибоко і доказово обґрунтовувати свої судження і наводити приклади; не в змозі захистити проект побудови системи роботи з певних тем дисципліни; викладає матеріал непослідовно і допускає помилки в мовному оформленні викладу.
«Незадовільно» 23 бали і менше	Якщо студент виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу, не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні понять, які спотворюють їх зміст, не вміє самостійно побудувати систему вивчення певних тем, хаотично і невпевнено

	викладає матеріал. Студент неспроможний виконати стандартні завдання навіть після навідних питань викладача.
--	--

На основі середнього балу за три питання, відповідно до рейтингової формули виставляється остаточна оцінка.

Студенти, які мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, не допускаються до екзамену. Вони допускаються до екзамену після ліквідації академічної заборгованості за результатами поточного контролю.

Вважається, що студент підготувався до екзамену, якщо рейтингова оцінка за його результатом більша або дорівнює 24 балам. Студентам, які за екзамен отримали незадовільну оцінку, дозволяється ліквідувати академічну заборгованість після належної підготовки. Ліквідація академічної заборгованості за результатами семестрового контролю дозволяється до початку наступного семестру в час, визначений графіком ліквідації академічної заборгованості, та допускається не більше двох разів з навчальної дисципліни: один раз викладачеві, другий – комісії, яка створюється за розпорядженням декана історичного факультету.

**Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних
досягнень здобувачів вищої освіти**

Рейтингова оцінка з кредитного модуля (навчальної дисципліни)	Підсумкова оцінка за шкалою ЄКТС	Рекомендовані системою ЄКТС статистичні значення (у %)	Підсумкова оцінка за національною шкалою
			екзаменаційна
90-100	A (відмінно)/Excellent	10	відмінно
82-89	B (добре)	25	добре
75-81	C (добре)/Good	30	
67-74	D (задовільно)/Satisfactory	25	задовільно
60-66	E (достатньо)/Enough	10	
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)/Fail		незадовільно
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)/Fail		

12. Умови визначення успішного засвоєння освітнього компоненту «Історія та культура України»:

- кредити присвоюються здобувачам вищої освіти після завершення навчальної дисципліни та успішного оцінювання досягнутих ними результатів навчання;

- критерієм успішного проходження здобувачем вищої освіти оцінювання результатів навчання є досягнення ним мінімального порогового рівня оцінок за кожним запланованим результатом навчання освітнього компоненту та мінімального порогового рівня оцінки за освітнім компонентом загалом, яких складає 60% від максимально можливої кількості балів, визначеної відповідними нормативними документами Університету;

- здобувач вищої освіти вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю, якщо він не відпрацював пропущені навчальні заняття, не пересклав оцінки 0, 1, 2, 3 отримані на навчальних заняттях, не виконав або виконав модульну контрольну роботу, завдання самостійної та індивідуальної робіт з оцінкою, що становить менше 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт;

- здобувач вищої освіти, який має академічну заборгованість з освітнього компоненту за результатами поточного контролю, не допускається до екзамену. Рішення про недопущення за поданням викладача приймає декан факультету, його оприлюднюють до початку екзамену. У відомості обліку успішності роблять запис «не допущено»;

- здобувач вищої освіти допускається до складання екзамену після ліквідації академічної заборгованості за результатами поточного контролю;

- здобувач вищої освіти підготувався до екзамену з освітнього компонента, якщо його рейтингова оцінка за результатами екзамену є більшою або рівною 24 балам (60% від максимально можливої для даної форми контролю кількості балів). Рейтингову оцінку такого здобувача вищої освіти з освітнього компонента визначають як суму рейтингової оцінки за результатами поточної успішності та рейтингової оцінки за результатами екзамену;

- якщо допущений до екзамену здобувач вищої освіти не підготувався (його рейтингова оцінка за результатами екзамену є меншою 24 балів), то бали за екзамен до рейтингової оцінки поточної успішності не додаються, виставляють підсумкову оцінку з освітнього компоненту FX за шкалою ЄКТС та «незадовільно» за національною шкалою;

- здобувачам вищої освіти, які за результатами підсумкового контролю у формі екзамену отримали незадовільну оцінку, дозволяють ліквідувати академічну заборгованість після належної підготовки;

- ліквідацію академічної заборгованості за результатами семестрового контролю дозволяють до початку наступного семестру в час, визначений графіком ліквідації академічної заборгованості, та допускають не більше двох разів: перший раз – викладачеві, другий – комісії яку створюють за розпорядженням директора навчально-наукового інституту української філології та журналістики;

- відповідь здобувача вищої освіти, який ліквідовує академічну заборгованість на засіданні комісії, оцінюють за 100-бальною шкалою без урахування рейтингової оцінки поточної успішності;

- за неуспішного проходження оцінювання результатів навчання за освітнім компонентом кредити здобувачі вищої освіти не присвоюють;

- якщо здобувач вищої освіти, допущений до семестрового контролю не з'явився на семестровий екзамен, у відомості обліку успішності викладач записує «не з'явився». Про незалежні від здобувача вищої освіти причини (у тому числі непрацездатність у зв'язку із хворобою), які підтверджують неможливість його присутності на екзамені, він має негайно повідомити директора навчально-наукового інституту української філології та журналістики.

В умовах застосування дистанційних технологій навчання організація поточного і семестрового контролю відбувається відповідно до «Порядку організації поточного та семестрового контролю із застосуванням дистанційних

технологій навчання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (зі змінami)» URL : https://drive.google.com/file/d/15qM6nA_NtvOZxOYz4Hzc8DZNgnAiL_zz/view).

13.Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна.

Для проведення лекційних і семінарських занять, а також контролю за самостійною та індивідуальною навчально-дослідною роботою використовуються мультимедійна лекційна аудиторія, мультимедійний проєктор, екран для проєктора, ноутбук або персональний комп'ютер, мережа Інтернет, модульне об'єктно-орієнтоване динамічне середовище MOODLE, конференції у Google Meet.

14.Рекомендована література

Основна

1. Бойко О. Історія України: підручник. 8-е вид., перероб., доповн. Київ: Академія, 2021. 640 с.
2. Історія та культура України: навчально-методичний посібник. Електронне видання / [укладач: П. В. Кліщинський]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. 392 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/6688> Україна й українці в постімперську добу (1917–1939) / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2021. 620 с., 124 с.
3. Комарніцький О. Історія українсько-російських відносин (XX – початок XXI ст.): навч.- метод. посіб. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2024. 154 с.
4. Литвин В. М. Незасвоєні уроки: 1917-1991. Київ: Видавничий дім «АДЕФ–Україна», 2023. 1032 с.
5. Олійник С. Суспільно-політичне, соціально-економічне та культурне життя України в повоєнний період (1945–1953 рр.). Навчально-методичний посібник [Електронне видання]. Кам'янець-Подільський: ПП Волощук, 2025. 26 с.
6. Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939–1990) / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2021. 544 с., 96 с. іл. (Україна. Нариси історії).
7. Україна і виклики посттоталітарного транзиту (1990–2019) / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2021. 592 с., 48 с. іл. (Україна. Нариси історії).
8. Україна і виклики посттоталітарного транзиту (1990–2019) /НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2021. 592 с., 48 с. іл. (Україна. Нариси історії).
9. Україна й українці в постімперську добу (1917–1939) / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2021. 620 с., 124 с. іл. (Україна. Нариси історії).
- 10.Шандра В., Аркуша О. Україна в ХІХ столітті: доба модернізації / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Академперіодика, 2022. 706 с., 136 с. іл. (Україна. Нариси історії).

11. Шандра В., Аркуша О. Україна в ХІХ столітті: доба модернізації / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Академперіодика, 2022. 706 с., 136 с. іл. (Україна. Нариси історії).

Додаткова

1. 25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави / [Г.В. Боряк (кер. авт. кол.), В.В. Головка (координатор проекту), В. М. Даниленко, С.В. Кульчицький, О. М. Майборода, В. А. Смолій (відп. ред.), Л.Д. Якубова, С. О. Янішевський] ; НАН України ; Ін-т історії України. Київ: Ніка-Центр, 2016. 796 с. URL: https://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/25_rokiv_nezalezhnosti_narysy_istorii_tvorennia_natsii_ta_derzhavy.pdf.
2. Бонь О. І., Іванюк О. Л. Історія України: Курс лекцій: навч. посіб. Київ: Вища шк., 2008. 463 с.
3. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації ХІХ-ХХ ст. [Навч. посіб.]. Київ: Генеза, 1996. 360 с.
4. Гуржій О. Україна в суспільно-політичних комбінаціях імперського уряду Росії (30–90-ті рр. ХVІІІ ст.) / Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2019. 205 с.
5. Давня історія України: в 3-х томах / голова ред. кол. П.П. Толочко. Київ: Наукова думка. Том 1: Первісне суспільство / відповід. ред. В.Н. Станко. 1997. 560 с.
6. Давня історія України: в 3-х томах [Текст] / голова ред. кол. П.П. Толочко. Київ: Наукова думка. Том 2: Скіфо-антична доба / Відповід. ред. С.Д. Крижицький. 1998. 496 с.
7. Давня історія України [Текст] : в 3 т. / ред. кол. П. П. Толочко [та ін.]; НАН України, Ін-т археол. Київ: Наукова думка, 1997. Т. 3: Слов'яно- Руська доба / Ю. С. Асєєв [та ін.]; ред. П. П. Толочко. 2000. 695 с.
8. Даниленко В. М. Україна в 1985-1991 рр.: остання глава радянської історії / НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2018. 278 с.
9. Історія України: підручник / під ред. В. А. Качкана. Вид. 2-е. Івано-Франківськ: Медицина, 2018. 360 с.
10. Історія Української держави: Гетьманат ранньомодерної доби / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Арій, 2018. 720 с.
11. Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. Київ: Либідь, 1994. 656 с.
12. Історія української культури. У 5 томах. Т. 1. Історія культури давнього населення України. Київ: Наукова думка, 2001. 1135 с.; Т. 2. Українська культура другої половини ХІІІ першої половини ХVІІ століть. Київ: Наукова думка, 2003. 847 с.; Т. 3. Українська культура другої половини ХVІІ –ХVІІІ століть. Київ: Наукова думка, 2001. 1246 с.; Т. 4. Книга 1. Українська культура першої половини ХІХ століття. Київ: Наук. думка, 2008. 1007 с.; Т. 4. Книга 2. Українська культура другої половини ХІХ століття. Київ: Наукова думка, 2005. 1296 с.

13. Карлюк П. М. Українці й поляки: 1000 років (не) порозуміння. Харків: Фоліо, 2021. 317 с.
14. Лазарович М. Російсько-українська війна 2014-2017 років. Короткий нарис. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2017. 240 с.
15. Лазарович М. Мироненко П. Московитьсько-українська війна (1014-2024 роки): монографія. 4-е вид. переробл. Київ: Політія, 2024. 520 с.
16. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник. Вид. 2-е, перероб. і доп. / За ред. проф. А. Ярися і проф. В. І. Мельника. Львів: Світ, 2005. 568 с.
17. Литвин В. М. Історія України (у 3-х томах) Т.1. З найдавніших часів до кінця XVIII ст. Київ: Альтернативи, 2003. 864 с.; Т.2. Кінець XVIII – початок XX ст. Київ: Альтернативи, 2005. 760 с.; Т.3 (Новітній час (1914-2014)). Кн.1. Київ: Альтернативи, 2005. 832 с.; Кн.2. 640 с.
18. Мартинов А. Ю. Україна в спільній зовнішній і безпековій політиці Європейського Союзу (2014–2023): Аналітична доповідь / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2023. 49 с.
19. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. Київ: Абрис, 1991. 227 с.
20. Олійник С. В., Трубчанінов С. В. Україна в період між двома світовими війнами: курс лекцій. Кам'янець-Подільський: Оіном, 2010. 194 с.
21. Петровський В. В., Радченко Л. О., Семененко В. І. Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі. [вид. 2-ге, випр. та доп.]. Харків: ВД «ШКОЛА», 2008. 608 с.
22. Реєнт О. П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). Київ: Інститут історії України НАН України, 2003. 340 с.
23. Семчишин М. Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу. Київ: Фенікс, 1993. 428 с.
24. Смолій В., Степанков В. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 р. р.). Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. 447 с.
25. Смолій В., Степанков В. Феномен Української національної революції XVII ст.: компаративні та евристичні проєкції / НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2019. 374 с.
26. Смолій В. А., Котляр М. Ф., Степанков В. С. Спеціальні служби України від найдавніших часів і до сьогодення: У 5-и т. – Т. 1: Спецслужби України у IX – середині XVII ст. / Ред. кол.: Грицак В. С. (співголова), Смолій В. А. (співголова), Сідак В. С., Белов О. Ф., Кудінов С. С., Фармагей О. І., Лисенко О. Є., Рубльов О. С., Степанков В. С., Ярмиш О. Н., Вронська Т. В. НАН України. Інститут історії України; Національна академія Служби безпеки України. Київ: Прометей, 2017. 246 с.
27. Україна крізь віки. В 15 т. Київ: Альтернативи, 1999-2000.
28. Якубова Л. «Русский мир» в Україні: на краю прірви. Київ: ТОВ «Видавництво «КЛІО», 2018. 384 с.
29. Уривалкін О. М. Довідник з історії України. Київ: Дакор, КНТ, 2009. 1008 с.

1. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського
URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Сайт Національної Парламентської бібліотеки України
URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>
3. Сайт Інституту історії України НАН України. URL: <http://history.org.ua/uk>
4. Історія України в історіях. URL: <https://znohistory.ed-era.com>
5. LIKBEZ. Історичний фронт. URL: <https://likbez.org.ua/ua/>
6. Історична правда. URL: <https://www.istpravda.com.ua/>
7. Каталог курсів підвищення кваліфікації 2023 з напрямку Історія.
URL: <https://ippo.com.ua/category/istoria/>
8. Електронна бібліотека «Чтиво». URL: www.chtyvo.org.ua.
9. Ізборник. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретація.
URL: <http://izbornyk.org.ua/>